

In de 'Vic' werkten de Flakkeese Victoriameisjes

“Waar eens de ploeg trok de akker, Victorientje is nu voor de bakker!” Dit gedichtje had het bestuur van de gemeente Dirksland laten hechten aan een mand met bloemen voor de Victoria Biscuit- en Chocoladefabrieken. De mand was een cadeau ter gelegenheid van de feestelijke opening van de fabriekshal aan de Philipshoofjesweg op maandag 29 april 1957. Een opening die de echtgenote van burgemeester Van Heyst mocht verrichten, door met een mooi versierde hamer drie klappen op de deur van de hal te geven.

Het openingsfeest in het voorjaar van 1957 was een belangrijke gebeurtenis in de historie van Victoria in Dirksland. Maar niet het begin van die historie. Op 3 oktober 1955 was namelijk al een inpakafdeling van de biscuit- en chocoladefabriek van start gegaan in gebouw Odeon aan de Voorstraat. “De afdeling te Dirksland wil de vrouwelijke leiding van het bedrijf, die tegen October zal aanvangen, uit Dirksland of omgeving aantrekken, evenals de 40 meisjes die er kunnen worden geplaatst”, kondigde Eilanden-Nieuws op 24 augustus 1955 aan onder de kop ‘Industrievestiging in Dirksland’. “Liefst betreft men deze meisjes uit Dirksland en de naastgelegen plaatsen.”

Sinterklazen en Paashazen

Ook wist de krant te melden dat Odeon geheel zal worden gemoderniseerd, “opdat er prettig zal kunnen worden gewerkt”, en dat dit de eerste vestiging van Victoria zou zijn buiten Dordrecht. Op een vloeroppervlak van 225 vierkante meter begonnen 27 Flakkeese Victoriameisjes met het verpakken van holle chocoladefiguren, waarvan de Dordtse fabriek de grootste leverancier was. Volgens Eilanden-Nieuws was het verpakken van de Sinterklazen en Paashazen niet moeilijk. “Het is secuur maar gemakkelijk werk in een gezellige hygiënische omgeving zonder vocht, vuil of stof.”

Oktober 1955 was het begin van de gemeenschappelijke historie van Victoria en Dirksland. De geschiedenis van de fabriek gaat verder terug: tot 1896, toen drie Brusselse banketbakkers op industriële wijze biscuits gingen produceren. Omdat het om een van oorsprong Engels product ging, gaf het drietal de fabriek de naam van de Britse koningin.

Vanaf 1898 exporteerde Victoria biscuits naar Nederland. Het merk groeide al gauw uit tot een begrip. De snel groeiende vraag en de introductie van invoerrechten om de Nederlandse industrie te beschermen, brachten de opening van een fabriek in Dordrecht met zich mee. Dat gebeurde in 1904. De fabriek produceerde in het begin 1500 tot 1600 koekjes per dag, een voor die tijd astronomisch hoog aantal. Een jaar na de opening was al een verdubbeling van de productiecapaciteit nodig en kwam de export op gang, met name naar Nederlands-Indië. Het arbeidsintensieve inpakwerk was in handen van jonge vrouwen, die in 1904 7,50 gulden per week verdienden.

De fabriek maakte driehonderd verschillende soorten koekjes en begon in de jaren twintig ook met cacao-producten. De almaar groeiende populariteit van al deze producten zorgden uiteraard voor groei van het personeelsbestand. In 1919 telde de fabriek al driehonderd werknemers. In 1948 verwelkomde Victoria Dordt het duizendste personeelslid. Midden jaren vijftig produceerden 1100 werknemers 1 miljoen biscuits per dag en 16.000 chocoladerepen per uur. De export ging naar ongeveer zestig landen.

Nieuwe arbeidsmarkt

Na de Tweede Wereldoorlog kreeg de fabriek steeds meer moeite om voldoende mensen te interesseren voor een werkplek. Het laten rijden van personeelsbussen vanuit omliggende plaatsen bood enige tijd soelaas. Maar uiteindelijk zette de directie de stap om een volledig nieuwe arbeidsmarkt aan te boren: op Goeree-Overflakkee. Mede dankzij de medewerking van burgemeester Van Heyst, de technische dienst van de gemeente Dirksland en het Arbeidsbureau kon de nieuwe inpakafdeling in 1955 van start gaan.

“Wij juichen de vestiging van deze industrie op het eiland toe”, schreef Eilanden-Nieuws op 24 augustus 1955, “omdat hier voor vele meisjes permanente arbeid wordt geboden. Meisjes, die nu nog in het land werken, kunnen van deze arbeid ontheven worden en hier in een gezellige sfeer prettig werk vinden.” De krant meldde dat de vakbonden tevreden waren over de lonen en de sociale voorzieningen bij Victoria. “Er zal het gehele jaar door volop werk zijn, waarbij méér zal kunnen worden verdiend dan dat meisjes een periode op het land werken. Bij het flinke aanvangsloon komt ook nog het tariefwerk, dat voor vlugge vingers circa f. 5,- per week extra kan bedragen. Bovendien zijn de sociale voorzieningen (...) prima en heeft men recht op een dag vakantie per maand.”

Ook het gemeentebestuur van Dirksland stond zeer positief tegenover deze nieuwe vorm van werkgelegenheid. “Dat zoveel jonge vrouwen op de oproep om personeel in (...) gunstige zin hebben gereageerd, bewijst dat de grote omwenteling naar het industriële ook de bevolking van Flakkee niet onberoerd heeft gelaten.” Het aantal inpakmeisjes groeide al snel naar 45.

Al binnen een jaar ontstond bij Victoria de behoefte om de werkzaamheden in Dirksland uit te breiden. De directie had daarbij niet alleen de afdeling verpakking op het oog, maar ook de biscuitfabricage. Daarvoor was een bedrijfsruimte nodig van circa 500 vierkante meter, gesitueerd op een terrein van 1500 à 1700 vierkante meter met het oog op eventuele uitbreiding.

Fabrieksgebouw

Men vond een geschikt terrein aan de Philipshoofjesweg. Victoria kocht het voor 22.675 gulden en de gemeente Dirksland verstrekte de fabrikant een hypothecaire lening van 120.000 gulden. Victoria liet “het fabrieksgebouw met cantine en wasgelegenheid” bouwen door aannemer J. Nodelijk & Zonen te Dordrecht. Daarnaast kregen plaatselijke firma’s de gelegenheid iets van hun kunnen te tonen. Zo was het timmerwerk in handen van Biesheuvel, zorgden Gestel voor het metselwerk en Van der Heyden voor de elektriciteit in het nieuwe gebouw, terwijl het loodgieterswerk werd uitgevoerd door Mulder. In de industriehal, die een kleine 600 vierkante meter groot was, was een “moderne Philips muziekinstallatie”. De verslaggever van Eilanden-Nieuws vond het interieur van het pand “eenvoudig, maar doelmatig en om in te werken beslist aangenaam (...). In hoofdzaak betreft het een inpakatelier – het al bestaande blijft in Odeon gevestigd – maar er is een tweede afdeling, waarin het bekende produkt van Victoria, de Café Noirs, van hun smakelijke bruine laagje worden voorzien.” Dat laatste gebeurde via een machine met een lange lopende band om het laagje te laten drogen.

De opening op 29 april 1957 ging gepaard met toespraken, een rondleiding langs de glaceermachine en de inpakafdeling, een gezamenlijke maaltijd in Hotel Meyer te Middelharnis en een feestavond in Hotel Spee te Sommelsdijk. Bovendien werden de kinderen van alle scholen getraakteerd op Victoria-heerlijkheden. Eilanden-Nieuws meldde: “Burgemeester Van Heyst zag vandaag de bekroning op het werk van ‘Victoria’ en ook aan de gegeven medewerking. Dat deze eerste industrie is gevestigd is niet om het agrarisch karakter van de streek te ondermijnen aldus spreker, maar om het surplus van arbeiders en arbeidsters op te vangen. (...) Spr. Noemde het prettig, dat door deze industrie weer minder mensen aan de pendelarbeid behoeven deel te nemen, maar plaats vinden in eigen gemeente.” In de fabriekshal aan de Philipshoofjesweg was plaats voor circa 125 werknemers, onder wie 85 inpakmeisjes.

Tweede en derde hal

Vlak na de opening wilde Victoria het bedrijfsonderdeel in Dirksland alweer uitbreiden. “Vanaf het eerste moment is het met de fabriekshal aan de Philipshoofjesweg voorspoedig gegaan”, meldde burgemeester Van Heyst de gemeenteraad in juli 1957. “Ook het aantal mannelijke arbeidskrachten is toegenomen. Thans werkt men aldaar in ploegen. Thans is het voornemen om tot uitbreiding over te gaan, waarbij dan een deel van de produktie van Dordrecht naar Dirksland zal komen (het maken van wafels). De bouw van een tweede hal zal daartoe nodig zijn.”

Op 17 maart 1958 ging de tweede hal open. De burgemeester prees Victoria voor de initiatieven op Goeree-Overflakkee. “U hebt (...) begrepen, dat ook al zou in de aanvang de vaste oeververbinding nog enkele jaren op zich laten wachten, dat voor Flakkee, na de opheffing van haar isolement in het

raam van de Delta-ontwikkeling een belangrijke toekomst is weggelegd. En dat U hier zou aantreffen een bevolking, welke van aanpakken weet en door haar plichtsbefef en door haar gehechtheid aan haar geboortegrond aan het werken op het eiland de voorkeur geeft boven vertrek naar elders. Dat uw ervaring met onze mensen gunstig zijn, stemt ons tot grote voldoening.”

De burgemeester keek aan het slot van zijn feestrede vooruit naar de bouw van een derde hal. En die kwam er ook. “De momenteel bij ons als werkruimte in gebruik zijnde (gehuurde) ontspanningszaal ‘Odeon’ wensen wij te vervangen door een moderne, aan de eisen des tijds aangepast bedrijfshal”, schreef de directie van Victoria op 18 april 1962 aan B en W van Dirksland. “Zoals u bekend is, zijn de arbeidsomstandigheden, waaronder in het gebouw ‘Odeon’ wordt gewerkt, niet meer overeenkomstig de eisen, welke wij menen te moeten stellen. De uitbreiding van de produktie noopt ons, in een lokaal voor + 27 meisjes een aantal van + 50 meisjes te plaatsen.” De directie gaf aan dat de arbeidsproductiviteit hieronder te lijden had en dat er vanwege een gebrek aan opslagruimte voortdurend productiestoringen waren, die uiteraard niet ten goede kwamen aan de kostprijs en de concurrentiepositie. Bovendien, vond de leiding van de fabriek, was werken in Odeon vanuit sociaal oogpunt niet langer verantwoord. Hooguit kon de feestzaal in gebruik blijven als opslagruimte. Het gemeentebestuur was gevoelig voor de argumenten en verstrekte een bouwvergunning voor een derde hal.

Naar Dordrecht

Maar nog geen vijf jaar na de opening van de derde hal was het voorbij met Victoria in Dirksland. De fabrikant beëindigde de werkzaamheden per 26 mei 1967. Door mechanisering en automatisering en door de opening van een nieuw expeditiecentrum was er ruimte ontstaan in de fabriek in Dordrecht. De directie gaf er, ook om bedrijfseconomische redenen, de voorkeur aan om de productie aldaar te concentreren. De directie zegde in Dirksland ontslag aan aan 44 inpaksters, 30 fabrieksarbeiders, een administratieve kracht en een leidinggevende functionaris.

Na nog geen twaalf jaar viel het doek voor de zo gewenste industrievestiging in Dirksland en was Victorientje niet meer voor de bakker. Het gebouw, dat op 3 januari 1973 voor 260.000 gulden eigendom werd van de gemeente, herbergde later onder meer de brandweer, de EHBO, een peuterspeelzaal, de gemeentewerkplaats en de Stichting Verenigd In Kracht (SVIK)

Dit is een bewerkte versie van het artikel over Victoria in De Ouwe Waerelt nummer 18, december 2006.

‘